

Kvalitetsavdelningen
Metod och analys

Rapport
2016-03-29

Beteckning
1.3.4-2016-22097

Är du gift?

Utredning av handläggning av barn som är gifta
när de söker skydd i Sverige.

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	2
Bakgrund	3
Syfte och avgränsningar	3
Utgångspunkter	3
Landinformation.....	4
Genomförande.....	5
Standard.....	5
Kvantitativa resultat	6
Kön, ålder och nationalitet	6
Handläggning	7
Kvalitativa resultat	9
Resultat ärendegenomgångar del 1	9
Resultat ärendegenomgångar del 2	10
Resultat ärendegenomgångar del 3	11
Analys	12
Rekommendationer	16
Övriga rekommendationer	17
Bilaga 1: Rättslig bakgrund.....	19
Migrationsverket	19
Socialstyrelsen.....	21
Polisen	23

Sammanfattning

Migrationsverket, som är den första svenska myndigheten att möta människor på flykt som söker skydd i Sverige, vill genom denna rapport belysa förekomsten av barn som ingått äktenskap och hur dessa tas om hand.

Den 22 december 2015 uppdrog kvalitetschefen åt enheten för metod och analys (KCU 15/2105) att utreda förekomsten och handläggningen av barn som sökt asyl i Sverige som gifta inom äktenskap som ingåtts utomlands. Utredningen har identifierat 132 barn som lämnat uppgifter om att de är gifta. Alla är eller har varit barn utan vårdnadshavare i Sverige. Fyra av dem som har identifierats har hunnit fylla 18 år. Det finns troligen ett mörkertal och utredningen kan inte med säkerhet svara på hur många gifta barn som är inskriva i mottagningssystemet idag.

De gifta barn som har identifierats i utredningen kommer huvudsakligen ifrån Syrien, Afghanistan och Irak. Huvuddelen av alla barn som identifierats har sökt skydd i Sverige efter den 1 augusti 2015. De standarder som finns för handläggning av barn utan vårdnadshavare och den rättsliga styrning som finns vad gäller att höra barn följs inte alltid i de ärenden som granskats. Orosanmälningar har inte alltid gjorts för barnen som kommit utan vårdnadshavare. Det saknas en helhetssyn i handläggningen av ärenden där barnet som söker skydd är gift. Utredningen konstaterar också att det saknas en specifik standard för handläggning av barn som är gifta och det finns heller inget särskilt stöd för handläggare i form av utbildningar eller liknande när ett barn som är gift kommer till en ansökningsenhet.

De barn som identifierats är nu boende i 80 av Sveriges kommuner. Att barn som kommer till Sverige som gifta sprids över landet begränsar socialtjänstens möjlighet att identifiera mönster och understryker vikten av att Migrationsverket gör rätt från början i handläggningen av barn som är uppgifter att de är gifta. Oklarheter i handläggningen drabbar i första hand flickor som sökt skydd i Sverige eftersom av de 132 gifta barn som identifierats är 97 procent flickor.

Denna rapport avslutas med ett avsnitt med rekommendationer för det fortsatta arbetet. Åtgärder som föreslås är bl.a. att utreda de rättsliga förutsättningarna ytterligare, se över möjligheterna att utveckla en särskild standard för handläggning av barn som är gifta, utveckla utbildning och stöd till handläggare samt tillhandahålla information till de barn som är gifta i samband med ansökningstillfället.

Inledning

Den 22 december 2015 uppdrog kvalitetschefen vid Migrationsverket åt enheten för metod och analys att utreda handläggning av barn som kommit till Sverige som gifta inom äktenskap som ingåtts utomlands.

Bakgrund

Nederländerna frågade i början av februari 2015 via European Migration Network (EMN) om övriga europeiska länder i nätverket kände till flickor i åldern 14-17 från Syrien som ingått äktenskap i flyktingläger med män 10-20 år äldre än dem själva. Nederländerna frågade också om det fanns rutiner för handläggning, hur frågor om boende löstes etc. Sedan juli 2014 hade Nederländerna identifierat 55 flickor som sökt skydd där och ingått i äktenskap. 29 länder besvarade frågan men endast Sverige kände till gifta unga flickor och uppgav att det är de rutiner som finns för handläggning av barn utan vårdnadshavare i Sverige som följs samt att det i Sverige är socialtjänsten i den kommun där barnet befinner sig har ansvar för frågor om barnets boendesituation. Under 2014 hade 5-10 unga flickor inom äktenskap noterats men det fanns ingen information om ifall äktenskapet ingåtts i flyktingläger eller inte.

Den 11 december meddelade Europadomstolen dom i målet Z.H. och R.H. mot Schweiz. Domstolen fann att en överföring av en gift man från Schweiz till Italien inte hade inneburit någon kränkning av rätten till familjeliv enligt art. 8 Europakonventionen. Mannen hade ingått äktenskap i Iran med en flicka som då bara var 14 år. Han ansökte om asyl i Schweiz tillsammans med flickan. Domstolen framhöll särskilt att Schweiz under inga omständigheter var skyldig att erkänna ett barnäktenskap och betonade vikten av att skydda barn.

Syfte och avgränsningar

Utredningens syfte är att följa upp och inhämta närmare och bättre kunskap om barn som var gifta då de sökte skydd i Sverige. Utredningen syftar till att undersöka förekomsten av dessa barn och faktiska förhållanden inom Migrationsverkets del av asylprocessen.

Utgångspunkter

Utgångspunkterna i utredningen är barnets bästa, svensk lag och Migrationsverkets uppdrag. I början av december 2015 tog länsstyrelsen Östergötland en första kontakt med Migrationsverket i frågan om barn som är gifta. Kontakten togs därför att länsstyrelsen inom en tid av en vecka fått kännedom om sex unga flickor som kommit som gifta till Sverige och sökt skydd här. Länsstyrelsen hade fått informationen via den stödtelefonen de driver till stöd för yrkesverksamma som möter barn och unga som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Den 14 december 2015 ägde ett samordningsmöte rum mellan Migrationsverket, Socialstyrelsen och länsstyrelsen Östergötland. Ett ytterligare samordningsmöte genomfördes den 13 januari 2016 där också Polisen, Sveriges kommuner och landsting (SKL) och nationell samordnare mot människohandel (länsstyrelsen Stockholm) deltog.

Sommaren 2015 genomfördes en kartläggning av jämställdhet inom Migrationsverkets kärnprocesser. Detta gjordes som en del av uppdrag att ta fram en handlingsplan för jämställdhetsintegrering för Migrationsverket, vilket

var ett uppdrag till myndigheten i regleringsbrev för år 2015. Kartläggningen omfattade ärendegenomgångar inom huvudprocess att behöva skydd. En handlingsplan för jämställdhetsintegrering har fastställts av generaldirektören och redovisats till justitiedepartementet (GDA 51/2015 samt dnr dnr 1.1.1.2-2015-64295). Kartläggningen visade att varje vuxen inte behandlas individuellt i asylprocessen. Konkret innebär det att rätten till skydd bedöms utförligare för män som kommer med sin familj än för kvinnorna. Kvinnans ärende registreras mindre noga än mannens och barn i familjer syns sällan som individer i ärendehantering. Resultatet från kartläggningen är en utgångspunkt i den här utredningen: Vad händer när ”kvinnan” i en familj också är ett barn?

En viktig skillnad mellan den kartläggning som gjordes 2015 och denna utredning är att denna omfattar ärenden som ännu är under handläggning. Löpande under utredningsarbetet har enheter inom operativ verksamhet kontaktats i de fall där oklarheter har förekommit.

Landinformation

I oktober 2015 beskrivs äktenskap som ingås i flyktingläger i landinformationens rapport Kvinnor under syrienkonflikten - mönster av utsatthet (temarapport 29 oktober 2015 s.8). Två orsaker till tidiga äktenskap, eller barnäktenskap som är ett mer känt ord i Sverige, nämns särskilt. Familjer i ekonomiskt utsatta situationer är benägna att gifta bort unga flickor för att säkra inkomster (bl. a. i form av hemgift) och att familjer vill skydda ogifta döttrar från trakasserier och exploatering, både i Syrien och i samband med flykten från Syrien. Det förekommer även att unga kvinnor som utsatts för sexuellt våld gifter sig med förövaren för att undvika stigmatisering, och förövaren kan då enligt syrisk lag undvika straff. Rapporten beskriver också könsrelaterad utsatthet för kvinnor oavsett ålder i relation till familj och äktenskap i syrienkonflikten. Den ekonomiska, sociala och psykiska press som familjer utsätts för orsakar tilltagande våld inom familjen, företrädesvis utfört av män och riktat mot kvinnor. En av US departement of States rapporter som finns i LIFOs (Human Rights Afghanistan 2014 s. 42) refererar till FN och Human Rights Watch och anger att uppskattningsvis 70 procent av äktenskapen i Afghanistan är tvångsäktenskap. Trots att det finns förbud i lagstiftning är många kvinnor under 16 år när äktenskap ingås. Få äktenskap registreras, vilket gör att tvångsäktenskap hamnar utom laglig kontroll. I samma rapport står att lokal polis ibland arresterar flickor på uppmaning av familjen för att hon motsatt sig familjens val av partner. En rapport från Minority Rights Group International (The lost women of Iraq: Family based violence during armed conflict 2015 s.20-25) beskriver utsatthet för kvinnor i Irak. För rapporten har bland annat 111 fall av tvångs- och tidiga äktenskap undersökts. 54 procent av dem som ingick i ett tidigt äktenskap hade utbildning till högst grundskolenivå eller var inte läskunniga. En studie som rapporten använder som referens omfattar 4265 äktenskap, varav strax över en tredjedel inte var lagligt registrerade äktenskap. Bland äktenskap som ingåtts utanför lagstiftningen omfattade 22 procent flickor under 14 år.

Genomförande

Utredningen har genomförts som teamarbete med många olika kompetenser representerade från olika delar av Migrationsverkets verksamhet. Deltagare i arbetet har varit kvalitetsavdelningens huvudprocesser, rättsavdelningen samt inlånade resurser från operativ verksamhet. Utöver interna medverkande har Socialstyrelsen och Polisen deltagit i arbetet med den rättsliga bakgrunden (utan kännedom om rapportens innehåll och resultat). Den 26 januari bjöds intern personal som deltagit i utredningen in till ett analysmöte för att diskutera slutsatser av de fakta om antal gifta barn och handläggningen av gifta barn som utredningen fått fram. Arbetet har letts av samordnaren för hbtq- och genusfrågor på Migrationsverket på enheten metod och analys och ansvarig för utredningen är chefen för samma enhet.

Rapportens rättsliga bakgrund presenteras i bilaga 1 indelad i tre delar med texter från Migrationsverket, Socialstyrelsen samt Polisen (dnr 1.3.4-2015-95596).

Standard för handläggning

Idag saknas särskild styrning till handläggare som tar emot ett barn som uppger att det är gift inom huvudprocessen att behöva skydd. Det finns inte heller något särskilt utformat stöd eller styrning inom stödprocessen mottagning och stöd. Det finns inte någon utbildning eller annat stöd i handläggning av barn som är gifta. Tvångsäktenskap och barnäktenskap berörs i den interaktiva utbildning om heder som finns på intranätet men inget direkt stöd ges där till handläggare som initialt möter ett barn som är gift.

Migrationsverket har standarder för handläggning av barn utan vårdnadshavare. Under hösten 2015 har beredskapsstandarder används, t ex vad gäller handläggning av barn utan vårdnadshavare (KC I 52/2015). Standard för samhandläggning av barn utan vårdnadshavare där barnet söker asyl tillsammans med annan vuxen än förälder eller vårdnadshavare finns och ska tillämpas om det är förenligt med barnets bästa (KCI-38/2015). Standard för registrering av ålder i samband med ansökan om skydd finns (KC I 22/2015) och för hur familje-, boende-, och samhörighetsgrupper i asylärenden ska sättas samman (KC I 14/2015). I alla beslut som rör barn ska konsekvenserna för barn analyseras (GDA 6/2011) och konsekvensanalys för likvärdig behandling ska användas i all handläggning (GDA 27/2014).

Rättschefens ställningstagande om att höra barn (SR 36/2015) säger att barn har en uttrycklig rätt att få komma till tals men ingen skyldighet. Ett barn kan komma till tals genom att själv tala eller välja att företrädas av en vuxen: ”Utgångspunkten är att den vuxne som företräder barnet är i stånd att föra fram barnets åsikter. Det är endast om det är tveksamt om den vuxne kan föra fram barnets åsikter som verket behöver utreda anledningen härtill. I de fall barnet väljer att komma till tals genom den vuxne får Migrationsverket från fall till fall avgöra vilken form av utredning som ska genomföras”.

Kvantitativa resultat

Utredningen har identifierat 132 gifta barn. Fyra av dem som identifierats har hunnit fylla 18 år. I den här utredningen och i detta sammanhang refereras även de nu vuxna till som barn, då de var barn då de sökte skydd i Sverige. 132 gifta barn bedöms inte vara det totala antalet barn som är gifta som sökt skydd i Sverige. Det finns troligen fler fall som ännu inte identifierats.

Utgångspunkten för utredningen är en fråga från den centrala samordnaren i Migrationsverkets arbete mot människohandel till de regionala samordnarna inom operativ verksamhet om de kände till något barn som kommit till Sverige som gift. Frågan skickades ut före julhelgen 2015 och resulterade i tolv ärendenummer på flickor under 18 år som sökt skydd tillsammans med män de var gifta med.

Baserat på registreringsmönster för dessa tolv barn kunde kvalitetsavdelningen identifiera 201 barn som presumtivt gifta. Sökningen gjordes för åren 2013-2015. Registerutdraget gjordes den 13 januari 2016 och omfattade asylsökande barn som då var mellan 9 och 17 år. 201 barn kunde identifieras med hjälp av hur de var inregistrerade i familje-, hushålls-, och samhällsgrupper. De registreringsmönster som identifierades omfattade inte samtliga 12 kända fall. Hälften av de första fallen var inregistrerade utan koppling till andra personer inom grunddatabasen.

De 201 barn som identifierats som presumtivt gifta sorterades manuellt. 87 av barnen var gifta, inklusive de 12 som redan var konstaterat gifta av de regionala samordnarna mot människohandel. Vid sorteringen noterades något fall där en flicka var gift men maken möjligen inte fanns i Sverige. Eftersom det inte fanns tid och möjlighet att fördjupat undersöka var maken finns har dessa inte sorterats ut. Operativ verksamhet har (regionala samordnare mot människohandel borträknat) identifierat 56 kända fall. Totalt via samtliga sökvägar har 132 fall av barn som är gifta identifierats.

Kön, ålder och nationalitet

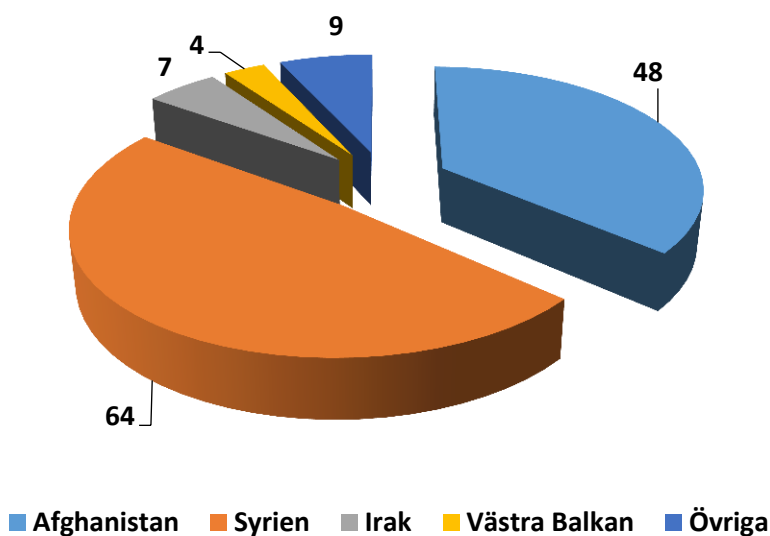
Av 132 identifierade gifta barn är 129 flickor och 3 pojkar.

Huvuddelen av barnen som har identifierats som gifta är 16-17 år gamla. 76 av barnen har placerats i en familjegrupp, övriga är ensamma i sin familjegrupp. I familjegrupperna finns det, utöver de barn som har identifierats som gifta, ytterligare 47 barn i åldrarna 0-7 år. Huvuddelen av de 47 barnen är 0-3 år. Utredningen kan inte svara på om de gifta barnen som inte har placerats in i en familjegrupp vid ansökan som skydd i Sverige har egna barn eller inte.

Tabellen nedan visar ålder och kön på de gifta barn som har identifierats för den här utredningen (fyra av dem som identifierats har hunnit fylla 18 år och är inte längre barn). Kolumnen längst till höger (Barn 0-7 år) visar antal ytterligare barn som finns i de familjegrupper som de gifta barnen placerats i vid ansökan om skydd i Sverige.

Ålder (2016-01-13)	Flickor	Pojkar	Barn 0-7 år
14	3	0	0
15	11	0	2
16	40	0	16
17	71	3	27
18	4	0	2
Total	129	3	47

De största grupperna av identifierade gifta barn kommer från Syrien, Afghanistan och Irak.

Handläggning

När ett barn eller en vuxen söker skydd registreras den in som dels en persontyp (t ex barn utan vårdnadshavare) och i familj-, hushålls-, eller samhällsgrupp. Hur registreringarna ska göras finns det en standard för (KC I 14/2015).

Av 129 flickor ingår 76 i familjegrupp tillsammans med vad som får förmodas är deras make och i vissa fall barn. Övriga identifierade gifta barn är registrerade ensamma i sin familjegrupp och det saknas koppling till någon annan person som sökt skydd i Sverige.

Mannen är huvuddossier i 86 procent av familjegrupperna. Motsvarande resultat från kartläggning av jämställdhet sommaren 2015 var 91 procent.

Fyra av de identifierade fallen är inte längre barn utan har fyllt 18 år, dessa syns som vuxna i tabellen nedan.

Hushållstyp/personotyp	Utan vårdnadshavare under 18 år	Vuxna	Total
Ensamkommande barn	36	1	37
Ensamstående med barn	32	2	34
Makar med barn	27	1	28
Makar utan barn	15	0	15
Singelkvinna	15	0	15
Övrigt vuxenhushåll utan barn	1	0	1
Saknas	2	0	2
Total	128	4	132

Standard

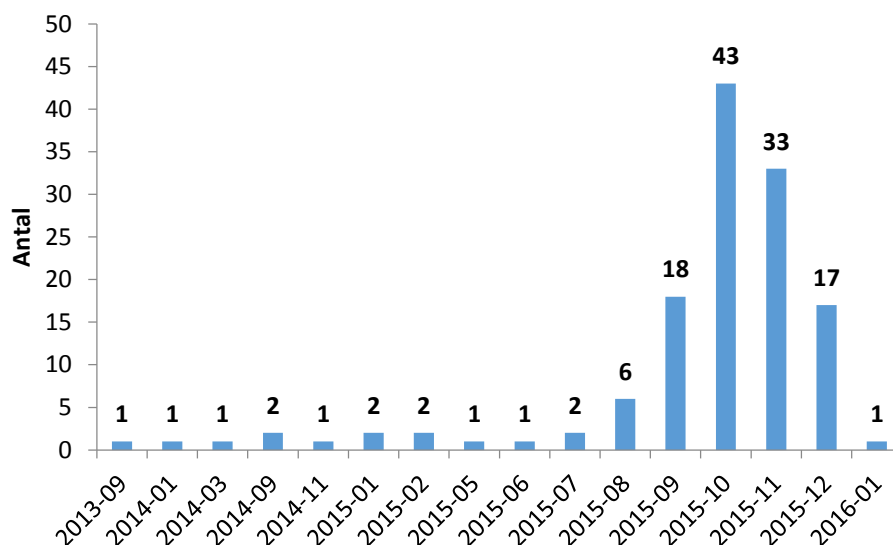
När ett barn utan vårdnadshavare söker skydd ska alltid en orosanmälan göras till socialtjänsten. Tillfällig beredskapsstandard har tillämpats under hösten 2015 men även i den ingår orosanmälan som en standardåtgärd (KC I 52/2015). Orosanmälningar har gjorts i 77 av 132 identifierade fall.

Vid ansökan ska det alltid hållas ett individuellt samtal med barnet. Ett särskilt ansökningsprotokoll för barn ska användas vid ansökan. En av frågorna i ansökningsprotokoll för barn är: Är du gift? Ansökningssamtal med barn har genomförts med 99 av barnen som identifierats. Mottagningens utredningssamtal har genomförts med 17 barn.

Boende mm.

Migrationsverket ska anvisa ett barn utan vårdnadshavare till kommun som har ansvar för boende för barnet. Av 132 barn saknas anvisning för 19 barn (notera att två av dessa idag är 18 år). De barn som har identifierats är idag spridda i 80 av Sveriges kommuner. Av 132 barn är 106 placerade på en adresstyp som heter PPB. PPB står för "Pre-placerade-barn". Detta är en standardkod som används när barnet anvisats till en kommun där det finns en släkting eller annan närstående. Två av barnen har, enligt information som utredningen kunnat få fram, anvisats enligt det automatiska system som fördelar barn utan vårdnadshavare till den kommun som står på tur att ta emot ett barn utan vårdnadshavare som sökt skydd här.

Huvuddelen av de barn som har identifierats har sökt asyl efter den 1 augusti 2015.

Kvalitativa resultat

Tre ärendegenomgångar har gjorts. Dessa gjordes av tre olika personer. För två av genomgångarna användes samma i förväg förberedda frågor. Den tredje genomgången gjordes utifrån samma frågor som användes vid ärendegenomgångarna inom ramen för kartläggning av jämställdhet sommaren 2015. De tre ärendegenomgångarna rörde:

- ✓ ärenden där barnet är 15 år eller yngre (samtliga fall där barnet är yngre än 15 år inkluderades)
- ✓ slumpmässigt urval av 16-åringar
- ✓ nio ärenden där det gifta barnet inte längre är inskrivet hos Migrationsverket.

Resultat ärendegenomgångar del 1

Tio ärenden där barnet är 15 år eller yngre har granskats. Alla var flickor. Ärendegenomgången resulterade i kontakt med operativ verksamhet angående polisanmälan om misstanke om brott som begåtts utomlands i fyra ärenden. Bland de 16-åringar som studerats var samtliga också flickor och fem av dem har barn i sin familjegrupp, det kan således antas att flickorna blivit gravida före 15 års ålder.

I samband med sorteringen upptäcktes två ärenden som påminde om varandra utan någon inbördes koppling. Bägge rörde unga gravida flickor som en kort tid efter ansökan återkommit till ansökningsenhet för att skriva upp sin ålder. Också i dessa ärenden kontaktades operativ verksamhet om polisanmälan.

Beträffande de 16-åriga flickorna har orosanmälan gjorts i två ärenden. Bland de flickor som är 15 år eller yngre hade orosmätningar gjorts i fyra ärenden, en icke fastställd tjänsteanteckning med orosanmälan noterades

och i ett ärende hade anmälan om misstanke om människohandel gjorts till polis innan ärendegenomgången inleddes.

Bland gruppen 16-åringar fanns anledning att kontakta den operativa verksamheten för att fråga om Migrationsverket behövde göra ytterligare orosanmälningar till socialtjänsten i alla tio ärenden av skäl som t ex att det inte framgått av anvisningen att flickan är gift eller att socialtjänsten meddelat att de ska utreda anvisad plats ytterligare men därefter inte återkopplat. Det framgår inte av Migrationsverkets standard hur vi ska handlägga information från socialtjänsten efter att barnet har blivit anvisat till en kommun. Det blev tydligt både vid sorteringen och ärendegenomgångarna att handläggningen ser olika ut.

Resultat ärendegenomgångar del 2

Information om att barnet är gift framkommer i huvudsak inom protokollet för ansökningssamtal med barn, som genomförts med 99 av de identifierade barnen. Det är muntliga uppgifter som ligger till grund för fortsatt handläggning. Bland barn som är 15 år eller yngre är uppgiften om äktenskapet baserad på muntliga uppgifter från flickan vid ansökningssamtal för barn i tre ärenden. I ett protokoll framgår vilka som varit närvarande vid samtalet. I sju ärenden går det inte att säga varifrån uppgiften kommer, om det är flickan eller maken som lämnat uppgiften. Uppgiften om äktenskap finns i t ex orosanmälan, tjänsteanteckning eller liknande men det går inte att säga varifrån den kommer. Ansökningssamtal med barn har inte hållits i dessa ärenden. I de tre fall där ansökningssamtal med barn har hållits har inte några kompletterande frågor ställts om äktenskapet.

Bland 16-åringarna är uppgifterna om äktenskap baserat på flickans uppgifter i ansökningssamtal med barn i nio fall där maken har inte varit närvarande vid samtalet. För en av flickorna är uppgiften baserad på en journalanteckning i mannens ärende. För två av flickorna fanns inte maken i Sverige vid ansökningstillfället. En av de två flickor som inte har sin make i Sverige ville bo med sin kompis som hon flytt till Sverige tillsammans med. Kompisen benämns senare i ärendet omväxlande som pojkvän och make. I det andra fallet anländer maken senare till Sverige och återförenas med barnet. En av de tio flickor säger vid ansökningstillfället att hon är gift men att det inte finns några papper på det. Inte i något av fallen där ansökningssamtal har hållits har det ställts följdfrågor om äktenskapets ingående eller hur äktenskapet är dokumenterat.

Baserat på muntliga uppgifter från barnet eller maken har flickorna anvisats till den kommun där maken bor (eller får boende via Migrationsverket). I anvisningen meddelas kommunen att återkomma till Migrationsverket med besked om på vilken adress flickan ska bo. Av 18 granskade ärenden där maken finns i Sverige vid ansökningstillfället framgår det i 16 anvisningar att flickan är gift och bor med maken på den adress som anges i anvisningen till kommunen.

Bland flickor 15 år och yngre har Migrationsverket noterat socialtjänstens besked i tio ärenden. Fem av flickorna kommer att fortsätta bo tillsammans med maken, fyra ska utredas vidare och i ett ärende har noterats att flickan placerats i annat boende av socialtjänsten. Bland de 10 flickor som är 16 år har socialtjänsten godkänt placering med maken i fem fall. För fem flickor är läget oklart och utredningen kan inte säga vad som skett exakt. Exempel på varför det är oklart är att socialtjänsten meddelat att flickans boende ska följas upp, därefter finns inga anteckningar.

Nedanstående exempel får illustrera hur handläggning och informationsöverföring mellan Migrationsverket och socialtjänsten kan se ut i de ärenden som granskats.

Make och pojkvän framkommer inte i anvisningen, endast att pojkvän är en nära vän. Socialjouren i x godkänner inledande placering tillsammans med make som mannen benämns där.

Framgår av anvisning att sök är gift, hon har anvisats till kommunen där maken och dennes släktingar bor. Socialtjänsten i X har godkänt att hon bor med vuxen medsökande släkting. Det framgår inte om socialtjänsten vet att detta är flickans make.

Make enligt ansökningsprotokoll och detta framgår i anvisningen. Ingen direkt kontakt med socialtjänsten och det finns ingen notering om att socialtjänsten har godkänt eller icke godkänt placering.

Internflyttar av familjen inom enheten efter flytt till anvisningskommun. Placeringsbeslut inkommit men inte inlagt som korrespondens. Var flickan finns blir oklart.

Socialtjänsten anser det olämpligt att flickan bor på ett boende med bara män och att de önskar att familjen får en egen lägenhet. Migrationsverket har inget att erbjuda och hänvisar tillbaka till socialtjänsten om de anser att boendet är olämpligt.

Resultat ärendegenomgångar del 3

Nio stängda ärenden med gifta flickor 16-17 år gamla har granskats utifrån samma mall som för ärendegenomgångarna vilka gjordes inom ramen för kartläggningen sommaren 2015.. Ärendegenomgången visar att ärendena hanteras på olika sätt avseende exempelvis hur kallelser till utredning skickas ut (till flickan, till biträdet, till maken men inte till flickan, till både maken och flickan) och olika utredningsprotokoll användes (i något fall protokoll för vuxna). Till skillnad från resultatet sommaren 2015 var det dock vanligare att flickorna hördes först.

I sju av nio identifierade fall fanns utredningar och beslut. Bland dessa hade en fråga som täcker in könsrelaterade asylskäl ställts vid tre utredningar. I inget av fallen finns i beslutet dock någon motivering som behandlar könsrelaterade asylskäl. I ett av besluten finns det resonemang som är kopplat till kön eller lyfter fram kvinnors och mäns villkor och vad kvinnor och män får göra respektive inte göra i den sökandes hemland. Inte vid någon utredning eller något beslut finns frågor eller kommentarer omkring barnäktenskap.

Analys

Utredningen har identifierat 132 barn som är gifta. Av de fall som identifierats för den här utredningen är 97 procent flickor.

Utredningen kan inte svara på hur många barn som är gifta och inskrivna i mottagningssystemet idag. Det beror på att barn som är gifta inte registreras in som asylsökande på ett enhetligt sätt. För att veta exakt hur många barn som är gifta och inskrivna i mottagningssystemet idag måste samtliga barn som sökt skydd i Sverige sorteras manuellt. De barn som har identifierats är eller har varit barn utan vårdnadshavare i Sverige, men det betyder inte att det inte kan finnas barn som är gifta som har vårdnadshavare i Sverige. Huvuddelen som har identifierats är flickor, men det finns också tre pojkar.

Utredningen har identifierat förbättringsområden. Det saknas standard för handläggningen när ett barn kommer till en ansökningsenhet tillsammans med någon de är gifta med. Det finns inte heller någon utbildning eller något stöd i någon form för handläggare som tar emot ett barn som kommer till en ansökningsenhet tillsammans med någon som de är gift med.

Det finns standard och rättsliga instruktioner för handläggning av barn utan vårdnadshavare som ska användas. Utredningen visar att standard inte följs vad gäller ansökningssamtal för barn, orosanmälningar för barn och rutiner för anmälan till polis. Det saknas helhetssyn och analys av vad som är barnets bästa när ett barn söker skydd tillsammans med någon de är gift med.

Om familjen och mannen som norm

Huvuddelen av barnen som har identifierats för den här utredningen kunde hittas genom att manuellt sortera presumtiva äktenskap. De olika kombinationer av persontyp och familjegrupper som var kända hos identifierat gifta barn användes som utgångspunkt. Att personer läggs samman i grupper kallas för samhandläggning och syftar till att hålla samman en familj under asylprocessen. Familjegrupper bygger inte bara på äktenskap utan relationer, samboskap mm.

Utredningen visar att samhandläggning sker för 76 av 132 identifierade gifta barn. Enligt standard för samhandläggning ska det endast ske om det är förenligt med barnets bästa. I standard för hur familje-, samhälls- och hushållsgrupper skapas står inget om att bedömningar inför skapandet av familjegrupper ska dokumenteras utan endast vilka som ska ingå i olika typer av grupper. Här behövs tydlig styrning till handläggare hur de ska göra bedömningar av vad som är barnets bästa, dels när barnet är gift men även när det gifta barnet har egna barn. Utredningen har noterat men inte fördjupat sig i det faktum att flera av de gifta barn som sökt skydd i Sverige har barn i hushållsak 0-3 år i de familjegrupper där de ingår. Att det finns yngre barn i familjegrupperna kan betyda att det är de gifta barnens egna barn.

Fakta som ligger till grund för Migrationsverkets handlingsplan för jämställdhetsintegrering (GDA 51/2015 samt dnr 1.1.1.2-2015-64295) visar att familjen är norm i asylprocessen och inom familjen är mannen normen, vilket får konsekvenser för kvinnor och barn inom familjer som består av man,

kvinnor och gemensamma barn. Sju ärenden där det fanns asylutredning och beslut har granskats för den här utredningen, i samtliga sju fall är de gifta barnen flickor. Sju är en låg siffra men får jämföras med att Migrationsverket i början av 2015 endast hade kännedom om mellan 5-10 gifta barn. Konsekvenser av samhandläggningen syns i hur kallelser till utredningen skickats ut och vid själva asylutredningen. Frågor om könsspecifik förföljelse har endast ställts vid tre utredningar. I ett av sju beslut finns resonemang om könsspecifik förföljelse inkluderat i beslutstexten, inte i någon utredning eller något beslut ställs frågor om äktenskapet som sådant trots att besluten gäller gifta flickor 16-17 år gamla. Det förekommer tvångs- och tidiga äktenskap i de tre vanligaste länderna som de gifta barn som har identifierats för den här utredningen kommer ifrån. Migrationsverket har en utrednings-skyldighet och frågor om äktenskapet borde ställas oavsett om ett gift barn själv tar upp detta som en grund för sitt behov av skydd eller inte.

I handlingsplan för jämställdhetsintegrering (GDA 51/2015 samt dnr 1.1.1.2-2015-64295) finns förbättringsåtgärder som ska vidtas enligt beslut från generaldirektören. Samhandläggning är ett sätt att hålla samman en familj, men samhandläggning får inte innebära att mannen handläggs utförligare än kvinnan, att handläggningen av kvinnan innehåller fler felaktigheter eller att barn som kommer med sin familj blir osynliga i asylprocessen. 97 procent av de gifta barn som utredningen har identifierat är gifta flickor. Samhandläggning får bara ske om det är förenligt med barnets bästa. När det gäller gifta barn finns frågetecken. Kvinnor som söker skydd får inte individuell prövning i samma utsträckning som män. När "kvinnan" i en familj dessutom är ett barn riskerar hon att inte få sina rättigheter som ett barn i Sverige tillgodosedda.

Att det fanns så många gifta barn, gifta flickor, inom mottagningssystemet hade Migrationsverket inte kännedom om innan denna utredning genomfördes. Det visar hur osynliga gifta barn är. Den här utredningen har endast identifierat gifta barn utan vårdnadshavare i Sverige. Det är inte otänkbart att det finns gifta barn bland dem som sökt skydd tillsammans med en eller flera vårdnadshavare. Att barn som har både vårdnadshavare i Sverige och är gifta inte har hittats skulle (om de finns) kunna vara en konsekvens av att barn i familjer är osynliga i familjehantering.

Utifrån registersökningar och manuell identifiering av barn som är gifta verkar det dock som om antalet gifta barn i mottagningssystemet har ökat. Ökningen är så stor att förekomsten, trots att det finns mörkertal, får antas ha ökat under hösten 2015. Svaren från EMN från början av år 2015 tyder på att barn som är gifta när de söker skydd kan vara osynliga som grupp i övriga Europa också.

Om äktenskap och barnets utrymme att göra val

Vid sorteringen så var det vanligast att hitta svaret på om barnet var gift eller inte genom att använda protokoll för ansökningssamtal för barn. Där finns frågan "är du gift". Barnet, oftast flickan, svarar "ja" på frågan "är du gift?" som finns i mallen för ansökningsprotokoll för barn. Dokumentation av äktenskapen har inte hittats i samband med den här utredningen och det

ställs generellt inte några följdfrågor omkring äktenskapets ingående eller likande i samband med ansökan. Några exempel på följdfrågor eller något stöd i den delen finns inte heller att tillgå för handläggarna. Landinformation om de tre vanligaste länderna varifrån de identifierade barnen kommer visar att både tvångs- och tidiga äktenskap förekommer samt att sådana äktenskap ingås utanför lagstiftningen i aktuella länder.

Signalen som skickas till det barn som söker skydd i Sverige är bekräftande av något som kan vara (men inte behöver vara) ett tvångsäktenskap eller ett barnäktenskap och som kanske aldrig har registrerats ens i hemlandet. Den här utredningen har inte tittat på och kan inte svara på om de barn som identifierats i utredningen är bortgifta. Däremot att äktenskapen tas för givna på muntliga uppgifter från barn eller deras makar utan att ytterligare utredning sker, varken i samband med ansökan eller i samband med utredning och beslut i frågan om barnet ska få skydd i Sverige.

Enligt rättschefens ställningstagande om att höra barn ska Migrationsverket göra ytterligare utredning om det är tveksamt om den vuxne kan föra fram barnets åsikter. I de fall barnet väljer att komma till tals genom den vuxne får Migrationsverket från fall till fall avgöra vilken form av utredning som ska genomföras. I samband med sortering och ärendegenomgångar har inte någon utredning noterats som har undersökt huruvida en make till ett barn är lämplig att föra barnets talan. Det tycks som att barnets vilja att bo tillsammans med maken, som uttrycks av barnet eller maken, respekteras men analysen av om det är lämpligt att en make till ett minderårigt barn får föra barnets talan eller om barnet i fråga har en reell möjlighet att själv välja detta, syns sällan. Vid sorteringen noterades tjänsteanteckningar där det framgår att barnet inte velat tala med Migrationsverket utan sin make.

Migrationsverket har aldrig ansvaret för boendet för ett barn utan vårdnadshavare, det är alltid socialtjänsten. Migrationsverkets roll är här närmast av förmedlande art. Migrationsverket informerar om att barnet finns i Sverige och var det finns. Efter initial placering sker anvisning och en tid därefter utreder socialtjänsten placeringen. Otydligheter i överlämningarna kan leda till att det blir svårare för socialtjänsten att göra bedömningar i ett senare skede, tex att separera parterna. Utgångspunkten Migrationsverket ger socialtjänsten är ett gemensamt boende mellan vuxen man och en flicka inom en kontext som kan vara, men inte behöver vara, tvångsäktenskap. Den här utredningen visar att anvisning av barn till kommun följer det barnet uttrycker vid ansökan (att det är gift och vill bo med sin make) utan att varken förutsättningarna för äktenskapet eller flickans möjlighet att göra ett val undersöks. För en flicka som kommer från ett sammanhang där tvångs- och tidiga äktenskap förekommer kan det vara så att hon inte har någon reell möjlighet att uttrycka något annat än viljan att fortsätta vara tillsammans med den man hon är gift- och sökt skydd tillsammans med, i alla fall inte direkt i samband med ansökan om skydd. Här har Migrationsverket ett förbättringsområde vad gäller hur handläggningen av enskilda ärenden planeras, om utgångspunkten ska vara vad flickan eller hennes make säger då hon söker skydd eller om vikt också ska läggas vid tillgänglig landinformation samt att tvångsäktenskap inte erkänns av Sverige utan synnerliga skäl. Så

som det framstår i nuläget så är utgångspunkten barnets vilja, som uttrycks av barnet eller maken, och utredningen visar också att förutsättningarna för äktenskapet inte heller undersökts i samband med asylutredning och beslutsfattande.

De 132 gifta barn som har identifierats finns nu spridda i 80 kommuner. Huvuddelen av barnen som har identifierats har sökt skydd under hösten 2015. Den 15 december lämnade Inspektionen för vård och omsorg in en skrivelse till regeringen angående att 31 kommuner under perioden 1 september – 8 december anmält sig själva enligt lex Sarah. Av skrivelsen framgår att anmälningarna dels handlar om att kommunen inte längre kan upprätthålla sitt uppdrag på ett rättssäkert och för barnen tryggt sätt, att socialtjänstens utredningar av boenden där barnen placeras är undermåliga eller obefintliga och att boenden inte följs upp. Att barn som är gifta tycks ha ökat hösten 2015 samt att de finns boende i många olika kommuner samt att kommuner under hösten varit hårt pressade, vilket anmälningar enligt lex Sarah visar, understryker vikten av att Migrationsverkets handläggning är rätt från början.

Avslutningsvis

Utredningen har tittat på handläggning av barn som är gifta. Internationellt tycks det engelska ordet *early marriages* vara vanligast för att beskriva detta. Svensk översättning *tidiga äktenskap* finns i landinformationsenhetens rapport från oktober 2015 men begreppet *barnäktenskap* är mer känt i Sverige. Risken med begreppet barnäktenskap är att förståelsen begränsas till att konsekvenserna bara gäller den som är ett barn. Tidiga äktenskap speglar grundproblemet bättre. Ett äktenskap som ingås tidigt kan ha konsekvenser för barnet även då det uppnått vuxen ålder. Vid en asylutredning har Migrationsverket en utredningsskyldighet. Frågor om tidiga äktenskap bör ställas i samband med utredning av asylskälen. Bland de kända fall som operativ verksamhet identifierat finns det fyra flickor som inte längre är barn.

Rekommendationer

Rekommendationerna nedan kommer att tas om hand av processorganisationen för åtgärd.

Standard

Utredningen visar behov av standard för handläggning av barn som är gifta för alla delar av asylprocessen som ingår i Migrationsverkets uppdrag för att säkerställa att tidiga äktenskap (barnäktenskap) uppmärksammas samt hur berörda ska agera för att barnets bästa ska tillgodoses genom hela processen.

✓ Initialprocessen

Ta fram stöd till medarbetare för att vid ansökan kunna uppmärksamma barn som är gifta. En del i detta är att utveckla ansökningssamtal och fördjupat ansökningssamtal och förbättrad screening. Tydliga rutiner om hur tidiga äktenskap (barnäktenskap) ska handläggas, att orosanmälan ska göras, ta fram checklistor och mallar samt hur dokumentera och informera. Tydliggöra förordnande av biträde t ex vad gäller om olika biträden eller samma biträde till parterna inom ett äktenskap när ett barn söker skydd och är gift. Tydligare riktlinjer när det gäller kopplingen tidiga äktenskap (barnäktenskap) och indikationer på människohandel. Vid misstanke om människohandel ska Migrationsverket tipsa polisen eller göra en polisanmälan. Ta fram riktlinjer för polisanmälan då sexuellt umgänge med barn under 15 år är per definition enligt svensk lag innebär våldtäkt och misstanke om tvångs- eller tidigt äktenskap utifrån rättsutredningens slutsatser. Ta fram stödmaterial att utreda och samtala med barn som är utsatta för tidiga äktenskap (barnäktenskap).

✓ Anvisning kommun

Ta fram stöd till medarbetare för att vid anvisning kunna uppmärksamma tidiga äktenskap (barnäktenskap) och hur barnets bästa ska tillgodoses. Tydliga rutiner om att orosanmälan ska göras, om orosanmälan inte gjorts, samt vikten att informera anvisningskommunen om barnet är utsatt för tidigt äktenskap (barnäktenskap). Uppdatera mallar. Information om omständigheter för barnet på den adress där det befinner sig är inte övrig information utan central information som måste anges tydligt till socialtjänsten. Tydliga riktlinjer att en person som är gift med en minderårig inte är anknytningsperson enligt principerna för anvisning av asylsökande ensamkommande barn.

✓ Ny skyddsprocess

Identifiering av barn som är gifta ska ske i hela processen. Ta fram stödmaterial för att bättre kunna uppmärksamma tidiga äktenskap (barnäktenskap) och hur barnets bästa ska tillgodoses genom hela processen inklusive utredning av asylskäl och vid beslutsfattande. Tydliga rutiner om hur tidiga äktenskap (barnäktenskap) ska handläggas, rutiner för orosanmälan, om kopplingen till människohandel, riktlinjer för polisanmälan. Ta fram stödmaterial att utreda och samtala med barn som är utsatta för tidigt äktenskap (barnäktenskap).

✓ Orosanmälan barn som far illa

De barn som har identifierats för rapporten är barn som kommit till Sverige utan vårdnadshavare. Eftersom det finns ett okänt mörkertal betyder det också att det kan finnas barn som är gifta som sökt skydd med sina vårdnadshavare. Mottagningsenheter spelar en fortsatt viktig roll vad gäller att identifiera barn som är gifta och att vid behov göra orosanmälan till socialtjänsten om misstanke finns att barn kan fara illa samt anmälan om misstanke om brott till polis om misstanke om brott finns.

✓ Anknytningar

Inom ramen för den här rapporten fanns från början en ambition att undersöka handläggning i de fall ett barn som är gift är referent eller sökande i ett äktenskap (där en av parterna ansöker om tillstånd på anknytning till någon i Sverige). Avsikten var att göra detta som en fond till utredningens fokus. Detta var inte genomförbart inom utredningstiden, men har påbörjats och bör avslutas

✓ Samordning och samverkan

När ett barn söker skydd och är gift kommer det att mötas av flera olika samhällsinstanser. För barn utan vårdnadshavare är det socialtjänsten som har ansvar för boendet. För ett barn med en vårdnadshavare i landet är det vårdnadshavaren. Här finns det behov av samverkan och samordning av insatser mellan berörda parter utifrån barnets bästa också för ett barn som är gift när det söker skydd. Att denna utredning startades just i december 2015 är ett resultat av långvarig samverkan mellan parter inblandade i asylprocessen när den rör barn och barn utan vårdnadshavare. Vid ett avslutande tredje samverkansmöte den 24 februari 2016 (i den grupp som beskrivs i avsnittet utgångspunkter) delgavs delar av rapportens resultat och där diskuterades möjligheter göra en gemensam processkartläggning utifrån bl.a. anvisningar. I ett möjligt framtida sådant arbete skulle Migrationsverket kunna vara en part. Samverkan fortsätter mellan berörda parter inom ordinarie uppdrag för enheten för metod och analys.

Övriga rekommendationer

Nedanstående rekommendationer hanteras i ordinarie arbetsprocesser. Utveckling av utbildningen Barn i Migration har redan påbörjats med utgångspunkt från rapportens resultat i samarbete mellan kompetenscenter och enheten för metod och analys.

Rättsliga frågor

Den här utredningen har tittat på initialprocessen i första hand. Vad händer när ett barn som är gift söker skydd? Den här utredningen har kunnat visa att barn som är gifta och söker skydd är en grupp och inte enskilda exempel. En rekommendation är att en tematisk kvalitetsuppföljning av tidiga äktenskap (barnäktenskap) med fokus på utredning och beslut i ansökan om skydd genomförs på längre sikt.

I rapporten finns en rättslig bakgrund som blir utgångspunkt för det fortsatta arbetet. Vid behov av ytterligare klargörande så kan fler frågor komma att

ställas till rättsavdelningen kopplat till gruppen barn som är gifta, t ex vad gäller sekretessfrågor anmälan till polis vid misstanke om tvångs- eller tidigt äktenskap (barnäktenskap) vem som egentligen får föra ett barns talan och om frågor som kan uppstå vid ett eventuellt återvändande.

Vad gäller orosanmälan är det Migrationsverkets inställning är att verket är skyldig att göra en orosanmälan vid misstanke om att ett barn far illa. Dock framgår det i rättsavdelningens rättsutredning den 2015-11-09 (dnr 1.3.4-2015-73573) ”Begreppet *ankomstkommun* och frågan om vilken kommun som ansvara för att ordna tillfälligt boende för ett ensamkommande barn i avvaktan på avisning” framgår att det krävs en vidare undersökning om bestämmelsen i 14 kap. 1 § första stycket 1 och 3 Sol om skyldigheten att göra orosanmälan gäller Migrationsverket.

Utbildning

Utifrån rättsutredning och standard behövs utbildningar och övrigt stöd utvecklas för handläggare. Handläggare har behov av detta stöd redan nu baserat på befintliga standarder och rättsutredningar. Förslagsvis utvecklas stöd till handläggare i två delar. Seminarier eller liknande omgående utifrån utredningens resultat och befintliga standarder samt kommande baserat på rättsutredning och ny standard (om beslut om rättsutredning och standard fattas).

Information till barnet som sökt skydd

Det barn som sökt skydd och är gift behöver få målgruppsanpassad information om rättigheter och möjligheter i Sverige. Idag finns det inget informationsmaterial som ingår i någon standard som tar upp frågor om tidiga äktenskap (barnäktenskap). Migrationsverket behöver ta fram sådan information alternativt tillhandahålla information till barn som andra redan har tagit fram.

Bilaga 1: Rättslig bakgrund

Migrationsverket

Barnäktenskap – handläggning på Migrationsverket

Bakgrund

Migrationsverket beaktar i sin handläggning bestämmelserna i äktenskapsbalken (1987:230) och lagen (1904:26) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap (IÄL).

1 kap 7 § IÄL anger att äktenskap som ingåtts utom riket enligt främmande lag anses giltigt till formen, om det är giltigt i den stat där det ingicks.

I huvudsak innebär det att följande äktenskap inte erkänns i Sverige även om de är giltiga i den stat där de ingicks:

- Tvångsäktenskap (Undantag för synnerliga skäl)
- Äktenskap där minst en av parterna är underårig och någon av parterna är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige. (Undantag för synnerliga skäl)
- Äktenskap, som ingåtts utan att någon av parterna var närvarande samtidigt om någon av dem var svensk medborgare eller hade hemvist i Sverige. (Undantag för synnerliga skäl) (1 kap 8 a § IÄL)
- Äktenskap, som framstår som uppenbart oförenligt med grunderna för svensk rättsordning (7 kap 4 § IÄL).

Av förarbetena till ordre public-förbehållet i 7 kap 4 § IÄL framgår bl.a. följande. Ordre public-förbehållet ska tillämpas om tillämpning av främmande lag eller utländskt beslut skulle leda till ett stötande resultat.

Regeln är endast tillämpbar i det enskilda fallet, vilket bl.a. innebär att tillämpningen av främmande lag kan accepteras lättare, om det enskilda fallet har stark anknytning till den främmande staten (prop. 1973:158 s. 123). Vad som tillhör grunderna för rättsordningen är inte närmare uttalat i lagregeln, men det följer av sakens natur att det ska röra sig om värderingar i principiella frågor av större vikt. I kravet på uppenbarhet ligger också att den konstaterade avvikelserna ska vara av väsentlig art. Dessa förutsättningar medför att tillämpningen av ordre public-förbehållet är restriktiv. Exempel på fall då förbehållet kan tillämpas är då äktenskap har ingåtts av någon som är mycket ung eller då någon har tvingats att ingå äktenskap (prop. 2003/04:48 s. 25).

Migrationsöverdomstolen har i MIG 2012:4 inte ansett att ett äktenskap, som ingåtts när en av parterna var 15 år faller inom ordre public-förbehållet när båda parter var irakiska medborgare med hemvist i Irak vid äktenskapets ingående.

Barnäktenskap och tvångsäktenskap kan upplösas på ansökan av allmän åklagare.

Tillståndsärenden

I de fall äktenskapet inte erkänns i Sverige gäller inte heller bestämmelserna i 5 kap 3 § utlänningslagen.

I de fall äktenskapet erkänns i Sverige kan uppehållstillstånd ändå komma att vägras om någon av makarna är under 18 år (5 kap. 17 a § andra stycket 3 UtLL). Bestämmelsen är fakultativ och hänsyn ska då tas till utlänningens övriga levnadsomständigheter och familjeförhållanden (5 kap. 17 a § tredje stycket UtLL).

I de fall äktenskapet inte erkänns i Sverige är den enda tillämpliga anknytningsregel som finns kvar i dessa fall 5 kap 3 a § utlänningslagen, som anger att uppehållstillstånd får ges till en utlänning som har för avsikt att ingå äktenskap eller inleda ett samboförhållande med en person som är bosatt eller som har beviljats uppehållstillstånd för bosättning i Sverige, om förhållandet framstår som seriöst och inte särskilda skäl talar mot att tillstånd ges.

Särskilda skäl kan t.ex. vara att någon av parterna är underårig. I praxis ges normalt inte uppehållstillstånd för äktenskap eller förhållanden med eller mellan minderåriga. Om någon av parterna är under 18 år kan uppehållstillstånd beviljas om det skulle framstå som stötande att vägra uppehållstillstånd. Så kan t.ex. vara fallet om flickan är gravid, parterna har gemensamt barn eller flickan skulle bli utstött om hon tvingades stanna kvar i hemlandet utan sin make. (se prop. 1983/84:144 s. 75, prop. 1999/2000:43 s. 38 och prop. 2004/05:170 och 182).

Om sökanden är under 18 år, krävs att vårdnadshavaren/legal ställföreträdare ansöker för den minderårige. Har ansökan lämnats in i Sverige och sökanden är under 18 år samt att äktenskapet inte erkänns i Sverige bör anmälan om god man göras. Det under förutsättning att vårdnadshavaren inte finns i Sverige och inte går att nå. Till utredningen kallas den minderårige och vårdnadshavaren eller god man.

Misstanke om barnäktenskap eller tvångsäktenskap bör anmälas till åklagare om barnet befinner sig i Sverige.

Asylärenden

Eftersom makar som söker asyl tillsammans sällan har den anknytning till Sverige som gör att äktenskapet kan underkännas enligt 1 kap 8 a § IÄL så gäller i dessa fall vanligen huvudregeln i 1 kap 7 § IÄL, som anger att äktenskap som ingåtts utom riket enligt främmande lag anses giltigt till formen, om det är giltigt i den stat där det ingicks.

Om underårig anländer till Sverige tillsammans med make/maka och vårdnadshavare inte medföljer handläggs den underåriga som ett ensamkommande barn. Det innebär att barnets behov av god man anmäls till kommu-

nen, som också ansvarar för barnets boende och sociala behov under handläggningen.

Barnet utreds separat tillsammans med offentligt biträde och god man och ett individuellt beslut fattas i barnets ärende.

Vuxna makar hålls samman som en familj även om deras äktenskap ingåtts innan någon av makarna fyllt 18 år. Intervjuer med de vuxna makarna sker dock separat varigenom det finns möjlighet för individen att t.ex. åberopa att äktenskapet ingåtts med tvång.

Misstanke om tvångsäktenskap bör alltid anmälas till åklagare.

Socialstyrelsen

Rättslig bakgrund ensamkommande barn som är gifta utifrån socialtjänstlagen m.m.

Socialtjänstens yttersta ansvar

Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän (2 kap. 1 § socialtjänstlagen [2001:453], SoL).

Den som behöver stöd och hjälp för sin försörjning eller för sin livsföring i övrigt har rätt till bistånd av socialnämnden. Detta gäller om man inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt. Genom biståndet ska den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå (se 4 kap. 1 § SoL).

Personer som ansökt om asyl i Sverige omfattas av lagen om mottande av asylsökande (1994:137), LMA. De insatser som ges enligt LMA är bistånd till logi, bostadsersättning, dagersättning och bistånd för särskilda behov. För insatser som inte omfattas av LMA, t.ex. stöd- och hjälpinsatser, gäller dock 4 kap. 1 § SoL.

Vad avser ensamkommande barn som sökt asyl, gäller enligt 3 § LMA att Migrationsverket ska anvisa en kommun som ska ordna boendet. När Migrationsverket anvisat en kommun ska det anses som att barnet vistas i den kommunen. Den anvisade kommunen blir vistelsekommun och ansvarar för utredning och åtgärder enligt socialtjänstlagen beträffande barnet.

Barnets rätt till stöd och hjälp enligt socialtjänstlagen

Vid åtgärder som rör barn (varje människa under 18 år), ska barnets bästa särskilt beaktas. Vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande (1 kap. 2 § SoL). Socialnämnden ska verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden. Socialnämnden ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra berörs (5 kap. 1 och 1 a §§ SoL).

Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt kommit till nämndens kännedom och som

kan föranleda någon åtgärd av nämnden. När en anmälan rör barn eller unga ska socialnämnden genast göra en bedömning av om barnet eller den unge är i behov av omedelbart skydd (11 kap. 1 och 1 a §§ SoL).

När socialtjänsten får en anmälan om att ett ensamkommande barn vistas i kommunen, är huvudregeln att inleda utredning enligt 11 kap. 1 § SoL. Då barnet saknar boende måste socialtjänsten även omgående tillhandahålla ett lämpligt boende. Boendet kan vara antingen ett särskilt boende för ensamkommande barn som drivs av kommunen eller någon annan form av boende som anses som lämpligt, t.ex. ett annat hem för vård eller boende, ett familjehem eller jourhem i den egna kommunen eller i någon annan kommun. När ett barn placeras ska det i första hand övervägas om barnet kan tas emot av någon anhörig eller annan närstående. Vad som är bäst för barnet ska dock alltid beaktas. Ett barn får inte utan socialnämndens medgivande eller beslut om vård tas emot för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om honom eller henne (6 kap. 5 och 6 §§ SoL).

Placering hos släkting eller närstående person

När ett ensamt barn anvisas till en kommun där hon eller han har en släkting eller annan närstående person, ska socialnämnden, om tanken är att barnet eller den unge ska bo hos släktingen, utreda familjens lämplighet. Om Migrationsverket inte ansökt om god man hos överförmyndaren, ska socialnämnden givetvis göra detta omedelbart. Socialnämnden behöver bland annat utreda huruvida släktingen har förutsättningar att tillgodose barnets behov. Om förhållandena i det enskilda hemmet bedöms godtagbara, och det framkommer att barnet eller den unge vill bo där och släktingarna är positiva till detta, fattas beslut om bistånd enligt 4 kap 1 § SoL i form jourhem eller familjehem. Socialnämnden ska noga följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem eller hem för vård eller boende bl.a. genom regelbundna personliga besök i det hem där barnet eller den unge vistas och genom enskilda samtal med barnet eller den unge (6 kap. 7 b § SoL). Socialstyrelsen har tagit fram föreskrifter och allmänna råd (2012:11) om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem eller hem för vård eller boende.

Insatser enligt LVU

Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdomar ska i första hand ges i frivilliga former med stöd av SoL, men om detta inte är möjligt kan lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, bli tillämplig. Samtycke till behövlig frivillig vård ska lämnas av vårdnadshavaren – vilket för ensamkommande barn innebär – god man eller särskilt förordnad vårdnadshavare – och den unge själv när hon eller han fyllt 15 år (se 1 § LVU). Kriterierna för att vård ska kunna ges enligt lagen framgår av 2 och 3 §§ LVU.

När barnet är brottsoffer

I 5 kap. 11 § SoL tydliggörs socialnämndens ansvar för brottsoffer. Enligt bestämmelsen ansvarar socialnämnden för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver. Social-

nämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvarar för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver. Insatser till barnet ges med stöd av 4 kap. 1 § SoL. Får socialnämnden kännedom om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående ska nämnden utan dröjsmål inleda en utredning om barnets behov av stöd och hjälp. Nämnden ska vidare bedöma risken för att barnet kommer att utsättas för eller bevittna ytterligare våld (6 kap. 1 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd [SOSFS 2014:4] om våld i nära relationer).

Polisen

Sammanfattning

För att inleda en förundersökning gällande brott som hör under allmänt åtal krävs endast att det finns anledning att anta att ett brott har förövats.

Om det påträffas ett gift par där flickan är under 15 år och maken är äldre. Bör det göras en anmälan gällande tvångsäktenskap. Är flickan dessutom havande bör man även göra en anmälan våldtäkt mot barn eller att det framkommer att de har haft samlag eller en annan jämförbar sexuell handling med varandra

Är däremot flickan över 15 år men under 18 bör det göras en anmälan gällande tvångsäktenskap.

Det kan vara svårt att från början få stöd för att göra en anmälan gällande människohandel. Det måste framkomma något mer som tyder på något av de utnyttjade syften som finns uppräknade i paragrafen har använts eller komma att användas.

Polisen har en möjlighet att tillfälligt omhändertaga ett barn enligt polislagens 12 § för att överlämna barnet till ex socialtjänsten.

När det gäller samverkan har polisen lagstadgad skyldighet att samverka och underrätta socialtjänsten om förhållande som bör föranleda någon åtgärd från dem. Polisen ska också samverka med andra myndigheter och organisationer vilkas verksamhet berör polisverksamheten.

Polislagen (1984:387)

Polisverksamhetens ändamål

1 § Som ett led i samhällets verksamhet för att främja rättvisa och trygghet ska polisens arbete syfta till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att i övrigt tillförsäkra allmänheten skydd och annan hjälp.

Polisverksamhet bedrivs av Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. *Lag (2014:588).*

Polisens uppgifter

2 § Till Polismyndighetens uppgifter hör att

1. förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet och andra störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten,
2. övervaka den allmänna ordningen och säkerheten och ingripa när störningar har inträffat,
3. utreda och beivra brott som hör under allmänt åtal,
4. lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp, när sådant bistånd lämpligen kan ges av polisen,
5. fullgöra den verksamhet som ankommer på Polismyndigheten enligt särskilda bestämmelser. *Lag (2014:588)*.

Samverkan med andra myndigheter och organisationer

6 § Polismyndigheten och Säkerhetspolisen ska samarbeta med varandra och med åklagarmyndigheterna. Polismyndigheten ska fortlöpande samarbeta med myndigheterna inom socialtjänsten och snarast underrätta dessa om förhållanden som bör föranleda någon åtgärd av dem. Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen

Polismyndigheten och Säkerhetspolisen ska också samarbeta med andra myndigheter och organisationer vilkas verksamhet berör polisverksamheten.

Andra myndigheter ska ge polisen stöd i dess arbete. *Lag (2014:588)*

Tillfälliga omhändertaganden, avlägsnanden m.m.

12 § Om någon som kan antas vara under arton år anträffas under förhållanden som uppenbarligen innebär överhängande och allvarlig risk för hans eller hennes hälsa eller utveckling, får han eller hon tas om hand av en polisman för att genom dennes försorg skyndsamt överlämnas till sina föräldrar eller någon annan vårdnadshavare eller till socialnämnden. Vid bedömningen av risken för den unges hälsa eller utveckling ska det beaktas om man kan befara att den unge kan komma att utsättas för brott, involveras i brottslig verksamhet eller skadas genom något annat socialt nedbrytande beteende. *Lag (2012:802)*.

Enligt 1 kap 8 a § lagen (1904:26 s 1) om vissa internationella rättsförhållanden mm. så ingår erkänner inte Sverige vissa äktenskap som ingåtts enligt utländsk lag. Enligt svensk lag måste man vara 18 år för att ingå äktenskap. Alltså blir punkten 1 i den nämnda bestämmelsen tillämplig och äktenskap som barn under 18 år ingår kommer inte erkännas.

Det finns enligt författningskommentaren inte så stort utrymme att göra undantag från denna regel.

Om någon över 15 år (dvs en straffmyndig person) har samlag med barn under 15 år, är det att bedöma som våldtäkt mot barn.

Giftermål

Lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

1 kap. Om äktenskaps ingående

8 a § Ett äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag erkänns inte i Sverige

1. om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående skulle ha funnits hinder mot det enligt svensk lag och minst en av parterna då var svensk medborgare

eller hade hemvist i Sverige,

2. om det är sannolikt att det har ingåtts under tvång, eller

3. om parterna inte var närvarande samtidigt vid äktenskapets ingående och minst en av dem då var svensk medborgare eller hade hemvist i Sverige.

Första stycket gäller inte om det finns synnerliga skäl att erkänna äktenskapet.

Den tillämpliga delen i lagstiftningar är p2

Brb 6 Kap

4§ Den som har samlag med ett barn under femton år eller som med ett sådant barn genomför en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst två och högst sex år.

Detsamma gäller den som begår en gärning som avses i första stycket mot ett barn som fyllt femton men inte arton år och som är avkomling till gärningsmannen eller står under fostran av eller har ett liknande förhållande till gärningsmannen, eller för vars vård eller tillsyn gärningsmannen ska svara på grund av en myndighets beslut.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grov våldtäkt mot barn till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot om brottlig gärning eller om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. Lag (2013:365).

Brb 4 Kap

1 a § Den som, i annat fall än som avses i 1 §, genom olaga tvång, vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en person i syfte att han eller hon ska exploateras för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte, döms för människohandel till fängelse i lägst två och högst tio år.

Den som begår en gärning som avses i första stycket mot en person som inte har fyllt arton år döms för människohandel även om inte något sådant otillbörligt medel som anges där har använts.

Är ett brott som avses i första eller andra stycket mindre grovt, döms till fängelse i högst fyra år. Lag (2010:371).

4 c § Den som genom olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet förmår en person att ingå ett äktenskap som är giltigt i den stat där det ingås, i den stat enligt vars lag det ingås eller i en stat i vilken minst en av makarna är medborgare eller har hemvist döms för äktenskapstvång till fängelse i högst fyra år.

Detsamma gäller den som på sätt som anges i första stycket förmår någon att ingå en äktenskapsliknande förbindelse, om den ingås enligt regler som gäller inom en grupp och som 1. innebär att parterna betraktas som makar och anses ha rättigheter eller skyldigheter i förhållande till varandra, och 2. innefattar frågan om upplösning av förbindelsen. Lag (2014:381).

RB 23 Kap. Om förundersökning

1 § Förundersökning skall inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats.

Förundersökning behöver dock inte inledas, om det är uppenbart att brottet inte går att utreda. Att förundersökning inte behöver inledas i vissa andra fall följer av 4 a § och 22 §.

Om det krävs angivelse för att brottet skall höra under allmänt åtal, får förundersökning trots det inledas utan angivelse, om det innebär fara att avvakta en angivelse. I så fall skall målsäganden underrättas snarast. Om denne då inte anger brottet till åtal, skall förundersökningen läggas ned. Lag (1994:1412).

Angående människohandel

När det gäller människohandel så behöves det styrkas att flickan har utnyttjats för sexuella ändamål, tvångsarbete eller i annan verksamhet i en situation som innebär ett nödläge för flickan. Det räcker inte med att det har skett ett tvångsgifte, syftet måste också ha varit att utnyttja flickan i någon form av verksamhet ex. hushållsarbete, prostitution mm. Därför kan det bli svårt att göra en anmälan på människohandel om man bara har uppgifter på att de är gifta.

Om våldtäkt mot barn, äktenskapstvång eller människohandel begås utomlands

Dessa brott har undantagits från det krav på så kallad dubbel straffbarhet som gäller för de flesta brott. Det innebär att dessa brott får prövas av svensk domstol även om gärningen inte är straffbar i det land där den begicks.

